

رابطه بین اقلام تعهدی و اظهارنظر حسابرسی

نظام‌الدین رحیمیان^۱

محمدتقی تقوی فرد^۲

آیدا مالکی دیزجی^۳

چکیده

موضوع مقاله حاضر، ارتباط بین اقلام تعهدی و اظهارنظر حسابرسی است. این پژوهش، به ارتباط بین اقلام تعهدی و تعدیل گزارش حسابرسی می‌پردازد. اقلام تعهدی شامل دو دسته اقلام تعهدی اختیاری (معیار مدیریت سود) و اقلام تعهدی غیراختیاری است. اظهارنظر تعدیل شده حسابرسی شامل سه نوع اظهارنظر مشروط، عدم اظهارنظر و مردود می‌باشد. در این پژوهش دو فرضیه مشتمل بر رابطه بین اقلام تعهدی اختیاری و تعدیل شدن گزارش حسابرسی و نیز رابطه بین اقلام تعهدی غیراختیاری و تعدیل شدن گزارش حسابرسی مطرح و آزمون شده است. قلمرو مکانی و زمانی پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، در فاصله سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ می‌باشد. برای آزمون فرضیات، نمونه‌ای به تعداد ۱۰۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب گردید. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش همبستگی می‌باشد. فرضیه‌های پژوهش از طریق انجام رگرسیون و تحلیل واریانس مورد آزمون قرار گرفت. نتیجه پژوهش نشان داد بین اقلام تعهدی اختیاری با گزارش مشروط، رابطه مستقیم و بین اقلام تعهدی غیراختیاری با گزارش مشروط حسابرسی، رابطه معکوس وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: اظهارنظر حسابرسی، اقلام تعهدی، اقلام تعهدی اختیاری، اقلام تعهدی غیراختیاری، مدیریت سود.

JEL: M42, M41

^۱ استادیار، دانشکده مدیریت و علوم مالی، گروه کارشناسی ارشد حسابداری و حسابرسی، عضو هیأت علمی دانشگاه خاتم، تهران، ایران. norahimian@yahoo.com

^۲ دانشیار، دانشکده مدیریت صنعتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. Dr.taghvifard@gmail.com

^۳ کارشناس ارشد حسابرسی، دانشکده مدیریت و علوم مالی، گروه کارشناسی ارشد حسابداری و حسابرسی، دانشگاه خاتم، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) aida_mdi@yahoo.com

مقدمه

فلسفه اصلی حسابرسی، اعتباربخشی به اطلاعات صورت‌های مالی است و اطلاعات مزبور مبنای تصمیم‌گیری‌های گروه‌های مختلفی نظیر سهامداران، سرمایه‌گذاران بالقوه، کارگزاران، مدیران، مشاوران مالی، تحلیل‌گران، اعتباردهندگان و دولت قرار می‌گیرد. بنابراین حسابرسی، از دیدگاه کاربران به‌ویژه سهامداران، زمانی سودمند است که حسابرسان طی رسیدگی‌های خود به بررسی و ارزیابی برقراری تداوم فعالیت، عاری بودن صورت‌های مالی از اشتباه، تخلف و تقلب با اهمیت و اعمال غیرقانونی مؤثر بر فعالیت واحد مورد رسیدگی بپردازند و میزان موافقت خود را با رعایت موارد مزبور اعلام کنند. هرگاه میزان عدم رعایت به حد کافی مهم باشد، گزارش حسابرسی باید به‌صورت مشروط ارائه شود. اظهارنظر مشروط مسئولیت حسابرسان را نسبت به مطلوبیت ارائه برخی از اجزای اطلاعات صورت‌های مالی محدود می‌کند (امینی، محمدی و عباسی، ۱۳۹۰). محصول نهایی فرآیند حسابداری مالی، ارائه اطلاعات مالی به استفاده‌کنندگان مختلف، در قالب گزارش‌های حسابداری با هدف تأمین نیازهای اطلاعاتی آنان است. از طرفی، حسابداری، پاسخ استفاده‌کنندگان اطلاعات را از طریق فرآیندهای مبتنی بر حسابداری تعهدی فراهم می‌کند. نقش اقلام تعهدی تعدیل یا اصلاح جریان‌های نقدی در طول زمان می‌باشد؛ بنابراین مبالغ تعدیل شده عملکرد شرکت را بهتر اندازه‌گیری می‌کند. اقلام تعهدی اغلب بر مبنای فرض‌ها و برآوردهایی هستند، که اگر اشتباه باشند، باید در اقلام تعهدی و سود آتی اصلاح شوند. خطاهای برآورد و اصلاحات بعدی آن‌ها، عاملی است که باعث کاهش نقش سودمندی اقلام تعهدی می‌گردد (اعتمادی و فرج‌زاده دهکردی، ۱۳۹۱).

در بررسی‌های انجام شده روی مدیریت سود، اقلام تعهدی اختیاری، نقش مهمی دارند. حسابرسی از راه‌های مؤثر در کنترل دستکاری اقلام تعهدی اختیاری توسط مدیریت است. بدین ترتیب، پل ارتباطی بین یافته‌های حسابرسان با افراد خارج و داخل شرکت به‌صورت اظهارنظر حسابرسی به‌وجود می‌آید و نقش مهمی در هشدار به استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی نسبت به شناخت مشکلات پیش روی شرکت، ایفا می‌کند (کاتسوهیکو و تومومی^۱، ۲۰۱۰).

از آنجا که ارائه صورت‌های مالی حسابرسی شده برای پذیرفته شدن در بورس اوراق بهادار الزامی است و با توجه به دستورالعمل پذیرش در بورس اوراق بهادار تهران، چنانچه گزارش حسابرسی شرکتی در مورد صورت‌های مالی دو دوره مالی منتهی به پذیرش، عدم اظهارنظر یا اظهارنظر مردود باشد، از

¹ Katsuhiko & Tomomi

بورس اوراق بهادار حذف خواهد شد؛ هدف پژوهش بررسی ارتباط بین اقلام تعهدی، به‌ویژه اقلام تعهدی اختیاری و مدیریت سود، بر صدور گزارش‌های حسابرسی تعدیل شده می‌باشد.

چارچوب نظری اظهارنظر حسابرسان

مجامع علمی و حرفه‌ای، وظیفه حسابرسی را اعتباردهی و اطمینان‌بخشی نسبت به گزارش‌های مالی و در نهایت ارتقای کیفیت اطلاعات حسابداری می‌دانند. آنان اطلاعات مالی حسابرسی شده را ابزاری برای کاهش مخاطره سرمایه‌گذاری، بهبود کیفیت تصمیم‌گیری درون‌سازمانی و برون‌سازمانی، افزایش سطح بازده ناشی از داد و ستد اوراق بهادار و بهبود ساختار سبد سرمایه‌گذاری افراد و گروه‌های مختلف می‌شناسند (بنی‌مهد، حساس‌یگانه و یزدانیان، ۱۳۹۳). صورت‌های مالی حسابرسی شده به‌وسیله حسابرسان مستقل، وسیله بسیار مناسبی در انتقال اطلاعات قابل اتکا است. حسابرس مستقل، شایسته‌ترین شخص برای اظهارنظر درباره درستی تهیه و ارائه گزارش‌های مالی واحد اقتصادی است. او حسابرسی را طبق استانداردهای حسابرسی انجام می‌دهد تا اطمینان یابد که اقلام صورت‌های مالی طبق استانداردهای حسابداری تهیه شده است. وجود برخی شرایط در محیط فرآیند گزارشگری، امکان ارزیابی مستقیم کیفیت اطلاعات به‌وسیله استفاده‌کننده را بسیار مشکل می‌سازد. شرایط توجیه‌کننده نیاز برای حسابرسی به‌وسیله حسابرسان مستقل و ارائه شهادت (گواهی) شامل تضاد منافع، پیامدهای اقتصادی بااهمیت، پیچیدگی و عدم دسترسی مستقیم است (نیکخواه آزاد، ۱۳۸۸).

حسابرس برای تعیین نوع اظهارنظر باید نتیجه‌گیری کند که آیا نسبت به عاری بودن صورت‌های مالی از تحریف‌های بااهمیت ناشی از تقلب یا اشتباه، اطمینان معقول کسب کرده است یا خیر. برای این نتیجه‌گیری، حسابرس باید موارد زیر را مدنظر قرار دهد:

- الف- نتیجه‌گیری در مورد کسب شواهد حسابرسی کافی و مناسب
 - ب- نتیجه‌گیری در مورد بااهمیت بودن یا نبودن تحریف‌های اصلاح نشده (به تنهایی یا در مجموع)
- حسابرس باید این موضوع را ارزیابی کند که آیا صورت‌های مالی، از تمام جنبه‌های بااهمیت، طبق استانداردهای حسابداری، به‌نحو مطلوب تهیه شده است یا خیر. در این ارزیابی باید به جنبه‌های کیفی رویه‌های حسابداری واحد تجاری، شامل نشانه‌های احتمالی جانبداری در قضاوت‌های مدیریت، توجه شود (استاندارد حسابرسی شماره ۷۰۰ بند ۱۳).

حسابرس زمانی باید اظهارنظر تعدیل نشده ارائه کند که براساس نتیجه‌گیری او صورت‌های مالی، از تمام جنبه‌های با اهمیت، طبق استانداردهای حسابداری، به‌نحو مطلوب تهیه شده است. اگر حسابرس:

الف- براساس شواهد حسابرسی کسب شده به این نتیجه برسد که صورت‌های مالی عاری از تحریف با اهمیت نیست؛ یا

ب- قادر به کسب شواهد حسابرسی کافی و مناسب برای نتیجه‌گیری درباره نبود تحریف با اهمیت در صورت‌های مالی نباشد،

باید اظهارنظر خود را در گزارش حسابرسی تعدیل کند (استاندارد حسابرسی شماره ۷۰۰ بندهای ۱۴ و ۱۵).

سه نوع اظهارنظر تعدیل شده با عناوین اظهارنظر مشروط، اظهارنظر مردود و عدم اظهارنظر مشخص شده است. تصمیم‌گیری در مورد نوع اظهارنظر، به موارد زیر بستگی دارد:

الف- ماهیت موضوعی که منجر به تعدیل شده است. این موضوعات شامل وجود تحریف در صورت‌های مالی، محدودیت در کسب شواهد حسابرسی کافی و مناسب و ابهام اساسی است.

ب- قضاوت حسابرس درباره با اهمیت یا فراگیر بودن آثار وجود تحریف یا آثار احتمالی محدودیت بر صورت‌های مالی (استاندارد حسابرسی شماره ۷۰۵ بند ۲).

اظهارنظر تعدیل شده

اظهارنظر مشروط

حسابرس باید زمانی نظر مشروط ارائه کند که:

الف- با کسب شواهد حسابرسی کافی و مناسب، به این نتیجه برسد که تحریف‌ها، به تنهایی یا در مجموع، نسبت به صورت‌های مالی، با اهمیت است ولی فراگیر نیست؛ یا

ب- قادر به کسب شواهد حسابرسی کافی و مناسب برای اظهارنظر نباشد، ولی به این نتیجه برسد که آثار احتمالی تحریف‌های کشف نشده بر صورت‌های مالی می‌تواند با اهمیت باشد ولی فراگیر نیست (استاندارد حسابرسی شماره ۷۰۵ بند ۷).

اظهارنظر مردود

چنانچه حسابرس با کسب شواهد حسابرسی کافی و مناسب، به این نتیجه برسد که تحریف‌ها، به تنهایی یا در مجموع، نسبت به صورت‌های مالی، با اهمیت و فراگیر (اساسی) است، باید نظر مردود ارائه کند (استاندارد حسابرسی شماره ۷۰۵ بند ۸).

عدم اظهارنظر

در صورتی که حسابرس قادر به کسب شواهد حسابرسی کافی و مناسب برای اظهارنظر نباشد و به این نتیجه برسد که آثار احتمالی تحریف‌های کشف نشده بر صورت‌های مالی می‌تواند با اهمیت و فراگیر (اساسی) باشد، باید عدم اظهارنظر ارائه کند. در شرایط بسیار نادری که ابهامات متعدد وجود دارد، به‌رغم کسب شواهد کافی و مناسب درخصوص هر یک از این ابهامات، به‌دلیل ارتباط آنها با یکدیگر و مجموع آثار احتمالی این موارد بر صورت‌های مالی، حسابرس باید عدم اظهارنظر ارائه کند (استاندارد حسابرسی شماره ۷۰۵ بندهای ۹ و ۱۰).

مدیریت سود

مدیریت سود، زمانی رخ می‌دهد که مدیران، قضاوت خویش را در گزارشگری مالی و در نحوه ثبت و گزارش‌های مالی به‌صورتی وارد نمایند که تغییر در محتوای گزارشگری مالی، برخی از سهامداران را نسبت به عملکرد اقتصادی شرکت گمراه نماید و بر معیارها و پیامدهای قراردادی تأثیر می‌گذارد که به ارقام حسابداری گزارش شده بستگی دارد (هیلی و والن^۱، ۱۹۹۹). در ادبیات حسابداری، تعاریف گوناگونی از مدیریت سود ارائه شده است. بیدلمن^۲ (۱۹۷۳)، مدیریت سود را بیانگر تلاشی از سوی مدیریت شرکت می‌داند که سعی می‌کند تا انحرافات غیرعادی سود را کاهش دهد. از نظر رانن و سادن^۳ (۱۹۸۱) مدیریت سود، تلاش عمدی مدیریت برای انتقال اطلاعات خاص به استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی تعریف می‌شود. دیویدسون، استیکنی و ویل^۴ (۱۹۸۷)، مدیریت سود را فرآیند انجام گام‌های عمدی در چارچوب اصول پذیرفته شده حسابداری می‌دانند که مدیران را قادر می‌کند تا سود

¹ Healy & Wahlen

² Beidleman

³ Ronen & Sadan

⁴ Davidson, Stickney & Weil

گزارش شده را به سطح مطلوب خودشان برسانند. اسکات^۱ (۱۹۹۷)، به مدیریت سود به عنوان اختیار شرکت در انتخاب سیاست‌های حسابداری برای دستیابی به برخی اهداف خاص مدیر، اشاره می‌کند. جونز و شارما^۲ (۲۰۰۱)، تعریف جامعی درخصوص مدیریت سود ارائه نموده‌اند. به عقیده آنان مدیریت سود زمانی اتفاق می‌افتد که مدیران با استفاده از قضاوت (تشخیص) در گزارشگری مالی و ساختار مبادلات برای همراه نمودن بعضی از ذینفعان (شامل سهامداران، اعتباردهندگان، کارکنان، دولت، سرمایه‌گذاران) درباره عملکرد اقتصادی شرکت با تحت تأثیر قرار دادن نتایج قراردادی در گزارشگری مالی تغییر ایجاد می‌کنند، که به ارقام حسابداری گزارش شده بستگی دارد (جونز و شارما، ۲۰۰۱).

اقلام تعهدی

مدیران در رابطه با اقلام تعهدی حسابداری دارای اختیار می‌باشند. از ویژگی‌های اقلام تعهدی این است که می‌توان آنها را به عنوان شاخصی از انتخاب‌های حسابداری شرکت در نظر گرفت (پورزمانی، جهانشاد و زائری، ۱۳۸۹). سیستم حسابداری تعهدی، رویدادهای مالی را در زمان ایجاد و بدون توجه به زمان دریافت یا پرداخت وجه نقد مربوط، شناسایی می‌کند؛ در صورتی که در سیستم حسابداری نقدی، ورود یا خروج وجه نقد ملاک شناسایی می‌باشد. نتایج پژوهش هاچبرگ^۳ (۲۰۰۳) نشان می‌دهد استفاده از حسابداری تعهدی برای حصول هدف‌های تعیین شده درخصوص گزارشگری مالی مانند ارزیابی عملکرد مدیریت مناسب است، اما در سیستم حسابداری تعهدی به دلیل وجود روش‌های مختلف اندازه‌گیری و ثبت رویدادهای اقتصادی و تأثیر برآوردها و روش‌های تخصیص، اطلاعات مذکور تحت تأثیر رویه‌های حسابداری، قضاوت‌ها و برآوردهای مدیریت قرار می‌گیرد. دهارن^۴ (۲۰۰۳)، اقلام تعهدی را تفاوت بین سود ناشی از فعالیت‌های متداول و جریان وجه نقد ناشی از عملیات شرکت تعریف می‌کند که از قوانین و ثبت‌های حسابداری برای شناسایی درآمدها و هزینه‌ها ناشی می‌شود. جونز (۱۹۹۱) تفاوت سود و وجوه نقد حاصل از عملیات را به عنوان اقلام تعهدی تعریف می‌کند و آن را به دو قسمت اقلام تعهدی اختیاری و اقلام تعهدی غیراختیاری تقسیم می‌کند (مه‌دوی و زارع‌حسین‌آبادی، ۱۳۹۰).

¹ Scott

² Jones & Sharma

³ Hochberg

⁴ Dharan

اقلام تعهدی اختیاری

اقلام تعهدی اختیاری، به صورت اقلامی تعریف می شود که مدیریت بر آن کنترل دارد و می تواند آنها را به تأخیر اندازد، حذف کند یا ثبت و شناسایی آن را تسریع نماید (صفری، ۱۳۸۶). از آنجایی که جزء اختیاری اقلام تعهدی، این فرصت را برای مدیریت فراهم می آورد تا سود را دستکاری کند، از آن به عنوان شاخص مدیریت سود استفاده می شود (بارتو، گال و تسوی^۱، ۲۰۰۱). هیلی (۱۹۸۵) نیز، اقلام تعهدی اختیاری را تعدیلات جریان وجه نقد انتخاب شده به وسیله مدیریت برای تأثیر گذاشتن بر روی سودهای گزارش شده می داند. فرانسیس و میشل^۲ (۲۰۰۵)، اقلام تعهدی اختیاری را اقلامی می دانند که از هر شرکت به شرکت دیگر می تواند متفاوت باشد چون تحت تأثیر رویه و خطمشی های انتخابی شرکت قرار دارد و هر اندازه مدیر شرکت آزادی عمل بیشتری برای به وجود آوردن آنها داشته باشد، احتمال بیشتری دارد که از این اقلام برای تأثیرگذاری روی سود استفاده کند (مهدوی و زارع حسین آبادی، ۱۳۹۰). بررسی های مشایخی، مهرانی و کرمی (۱۳۸۴) پیرامون اقلام تعهدی اختیاری نشان می دهد هنگام کاهش وجوه نقد حاصل از عملیات، مدیریت اقدام به افزایش سود از طریق افزایش اقلام تعهدی اختیاری می کند. دی چاو، اسلون و سوئی^۳ (۱۹۹۵) بیان کردند هر اندازه اقلام تعهدی اختیاری در داخل اقلام تعهدی بیشتر باشد، احتمال مدیریت سود نیز متعاقب با آن افزایش می یابد. یون و میلر^۴ (۲۰۰۲) به این نتیجه رسیدند که مدیریت سود با استفاده از اقلام تعهدی اختیاری صورت می گیرد؛ به ویژه زمانی که وجوه نقد حاصل از عملیات، بیانگر عملکرد ضعیف شرکت باشد. مدیران می توانند سود را با استفاده از روش های متنوعی دستکاری نمایند. از دیدگاه دی جورج، پاتل و زکهاوئر^۵ (۱۹۹۹) مدیریت سود هم در دامنه گزارشگری مالی و حسابداری اقلام تعهدی، هم در سایر فعالیت ها و اقدام های مدیریت صورت می گیرد. اما، بیشتر محققان نظیر هیلی (۱۹۸۵) و بلکویی^۶ (۲۰۰۴) مدیریت سود را بیشتر در محدوده گزارشگری مالی و حسابداری اقلام تعهدی امکان پذیر می دانند (هاشمی و بهزادفر، ۱۳۹۰).

¹ Bartov, Gul & Tsui

² Francis & Micheal

³ Dechow, Sloan & Sweeney

⁴ Yoon & Miller

⁵ Degeorge, Patel & Zeckhouser

⁶ Belkaoui

اقلام تعهدی غیراختیاری

به‌طور کلی، اقلام تعهدی غیراختیاری، به‌وسیله استانداردهای حسابداری الزامی شده و تحت تأثیر شرایط اقتصادی شرکت هستند و به واسطه مقررات سازمان‌ها و دیگر عوامل خارجی محدود می‌شوند. این اقلام به‌طور نسبی از دستکاری شدن توسط مدیریت در امان می‌باشند (مصطفی‌زاده، ۱۳۸۷). فرانسیس و میشل^۱ (۲۰۰۵)، اقلامی را اقلام تعهدی غیراختیاری می‌نامند که در مدل تجاری شرکت‌ها و محیط عملیاتی آنها به‌وجود می‌آید و مدیریت واحد تجاری در پیدایش آنها دخالتی نداشته و در حین انجام فعالیت‌های تجاری شرکت ایجاد شده است. همچنین هاچبرگ (۲۰۰۳)، اقلام تعهدی غیراختیاری را بیانگر آن قسمت از اقلام تعهدی می‌داند که در روند عادی فعالیت مؤسسه ایجاد می‌شوند و پیش‌بینی می‌شود که مدیریت دخالتی در ایجاد آن نداشته باشد. به‌عبارت دیگر، در اثر انجام مبادلات به‌طور طبیعی ایجاد شده باشند (مهدوی و زارع‌حسین‌آبادی، ۱۳۹۰). جونز (۱۹۹۱) فرض ثابت بودن اقلام تعهدی غیراختیاری در طول زمان را کنار گذاشت و تلاش کرد اثر تغییر شرایط اقتصادی بر اقلام تعهدی غیراختیاری را کنترل کند. او فرض می‌کند که درآمد فروش غیراختیاری است. نتایج پژوهش دی‌چاو (۱۹۹۴) نشان داد که اقلام تعهدی غیراختیاری ثابت هستند و از آنها نمی‌توان برای هموارسازی سود استفاده کرد. فرانسیس و میشل (۲۰۰۵) بیان کردند که اقلام تعهدی اختیاری و غیراختیاری در توصیف تغییرات سود اهمیت دارند، ولی اثر اقلام تعهدی غیراختیاری نسبت به اقلام تعهدی اختیاری بیشتر است (فرانسیس و میشل، ۲۰۰۵).

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های خارجی

فرانسیس و کریشنان^۲ (۱۹۹۹) در مطالعه‌ای در مورد اقلام تعهدی و محافظه‌کاری حسابداری دریافتند به‌دلیل این که اقلام تعهدی حسابداری، برآوردهای ذهنی مدیران در مورد نتایج آینده هستند، به‌طور عینی قبل از وقوع نمی‌توانند تأیید شوند. حسابرسی صاحبکاران با اقلام تعهدی بالا، عدم اطمینان بیشتری را نسبت به صاحبکاران با اقلام تعهدی پایین نشان می‌دهد. طبق یافته‌های پژوهش‌های آنان، هر چه قدر مطلق اقلام تعهدی بزرگ‌تر باشد، احتمال دریافت گزارش مشروط بیشتر است (فرانسیس و کریشنان، ۱۹۹۹).

^۱ Francis & Micheal

^۲ Francis & Krishnan

بارتو، گال و تسوی (۲۰۰۱) در مطالعه‌ای درباره بررسی توانایی مدل‌های اقلام تعهدی مختلف برای شناسایی مدیریت سود، رابطه مثبت مهمی بین ارزش مطلق اقلام تعهدی اختیاری و احتمال دریافت نظر مشروط یافتند.

برادشاو، ریچاردسون و اسلون^۱ (۲۰۰۱) در پژوهشی در پی یافتن پاسخ برای این پرسش بودند که آیا حسابرسان و سرمایه‌گذاران از اطلاعات اقلام تعهدی استفاده می‌کنند یا خیر؟ آنان مدرکی برای بالا بودن تکرار نظرات مشروط حسابرسی در شرکت‌های با اقلام تعهدی بزرگ پیدا نکردند. آنان به این نتیجه رسیدند که حسابرسان، سرمایه‌گذاران را از کاهش درآمدهای آتی و تخلفات اصول پذیرفته شده حسابداری با خبر نمی‌کنند که معمولاً همراه با سطح بالایی از اقلام تعهدی است. حسابرسان ممکن است متوجه شوند که اقلام تعهدی تورمی موجب کاهش درآمدهای آتی و تخلفات اصول پذیرفته شده حسابداری شود، ولی چنین اطلاعاتی را از طریق گزارش حسابرسی به سرمایه‌گذاران اطلاع نمی‌دهند (برادشاو، ریچاردسون و اسلون، ۲۰۰۱).

باتلر، لئون و ویلنبرگ^۲ (۲۰۰۴) در پژوهشی پیرامون ارتباط بین اقلام تعهدی غیرعادی و اظهارنظر حسابرسی، نتیجه گرفته‌اند که حسابرسان تمایل ندارند به دلیل مدیریت سود، اظهارنظر مشروط ارائه کنند. به طور اختصاصی تر براساس ۷۰۰۰ نظر مشروط شرکت‌های ایالات متحده در طول سال‌های ۱۹۹۴ تا ۱۹۹۹، رابطه بین اقلام تعهدی غیرمعمول و نوع اظهارنظر حسابرسی را مورد بررسی قرار دادند. آنان ارتباط مثبتی بین اظهارنظر تعدیل شده و اقلام تعهدی غیرمعمول یافتند. باتلر، لئون و ویلنبرگ این ارتباط معکوس را به این عامل نسبت دادند که شرکت‌ها با تعهدات منفی متمایل به دریافت نظرات مشروط به علت ابهام در تداوم فعالیت هستند که بیشتر با وضعیت سخت آنها مربوط است تا با مدیریت سود. در این مورد، تحقیقاتی انجام نشده است که حسابرسان از اظهارنظر حسابرسی برای برای مطلع کردن استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی در مورد مدیریت سود بیش از حد، یا نتایج سطح بالای اقلام تعهدی مثبت استفاده کرده باشند. این پژوهشگران، رابطه منفی بین احتمال نظر مشروط و اقلام تعهدی را ثبت کردند که از مشکل در تداوم فعالیت شرکت‌ها به وجود می‌آید. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مدیریت سود دلیل اظهارنظر مشروط نیست (باتلر، لئون و ویلنبرگ، ۲۰۰۴). آرنedo، لیزاراگا و سانچز^۳ (۲۰۰۸) رابطه بین اقلام تعهدی و اظهارنظر حسابرسی را در اسپانیا و شرکت‌های خصوصی قبل از ورشکستگی آزمایش کردند و اظهارنظر مشروط را به دو گروه مشروط

¹ Bradshaw, Richardson & Sloan

² Butler, Leone & Willenborg

³ Arnedo, Lizarraga & Sanchez

به علت مشکلات تداوم فعالیت و مشروط برای سایر دلایل تقسیم کردند. مدارک آنان همراه با باتلر، لئون و ویلنبرگ (۲۰۰۴) رابطه‌ای را آشکار کرد که در اصل از گرایش‌هایی نشأت می‌گیرد که شامل عدم اطمینان در مورد احتمال تداوم فعالیت شرکت‌ها است. آنان برخلاف باتلر، لئون و ویلنبرگ (۲۰۰۴) ادعا کردند که گزارش حسابرسی بازخورد مثبتی به مدیریت سود دارد و رابطه منفی در شرکت‌های فعال بیشتر نتیجه محافظه‌کاری حسابرسی است تا اینکه نتیجه وضع بد شرکت‌ها باشد (آرندو، لیزاراگا و سانچز، ۲۰۰۸).

هریان و راگوناتان^۱ (۲۰۰۸) در مطالعه‌ای در استرالیا با عنوان ارتباط بین گزارش حسابرس و مدیریت سود، بررسی کردند که آیا رابطه منفی بین ارقام تعهدی غیرمعمول و احتمال دریافت نظر مشروط وجود دارد یا خیر. آنان در شرکت‌های بورس استرالیا در سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۳ مدرکی نیافتند که نشان دهد مدیریت سود، حسابرسان را به صدور گزارش مشروط سوق می‌دهد (هریان و راگوناتان، ۲۰۰۸). چی پوریدو و اسپاتیس^۲ (۲۰۱۴) در پژوهشی رابطه بین اظهارنظر حسابرسی و مدیریت سود را بررسی کردند که به وسیله ارقام تعهدی برای شرکت‌های موجود در بورس اوراق بهادار آتن ارزیابی می‌شوند. آنان اظهارنظر حسابرسی مشروط را به دو بخش مشروط به دلیل ابهام در تداوم فعالیت و مشروط به سایر دلایل تقسیم کردند. نتایج پژوهش آنان نشان می‌دهد که اظهارنظر حسابرسی به مدیریت سود ارتباطی ندارد. مشخصه‌های اقتصادی مانند سودآوری و همچنین اندازه شرکت تعیین‌کننده تصمیم در مورد اظهارنظر مشروط به علت ابهام در تداوم فعالیت است.

پژوهش‌های داخلی

عرب مازاریزدی، مشایخی و رفیعی (۱۳۸۵)، در پژوهشی با عنوان محتوای اطلاعاتی جریان‌های نقدی و تعهدی در بازار سرمایه ایران، به بررسی محتوای فزاینده و نسبی اطلاعات سود، جریان‌های نقدی عملیاتی و ارقام تعهدی در بازار سرمایه ایران پرداختند. نتایج حاکی از محتوای فزاینده اطلاعاتی ارقام تعهدی نسبت به جریان‌های نقدی عملیاتی است و این مسأله، با تفکیک کل ارقام تعهدی به اختیاری و غیراختیاری، نمود بیشتری می‌یابد و نشان از بار اطلاعاتی فزاینده ارقام تعهدی اختیاری نسبت به ارقام تعهدی غیراختیاری است.

¹ Herbohn & Ragunathan

² Tsipouridou & Spathis

سجادی، فرازمند، دستگیر و دهقانفر (۱۳۸۶) به بررسی عوامل مؤثر بر گزارش مشروط حسابرسی پرداختند. ایشان با بررسی گزارش‌های حسابرسی مشروط و مقبول ۱۴۴ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۱، ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ پی بردند که نسبت جاری و نسبت حساب‌های دریافتنی به دارایی، بر گزارش مشروط حسابرسی مؤثر بوده‌اند اما، نسبت بدهی به دارایی و اندازه شرکت تأثیری نداشته‌اند.

ابراهیمی کردلر و سیدی (۱۳۸۷) در پژوهش خود در ۷۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به بررسی تأثیر نوع مؤسسه حسابرسی (سازمان حسابرسی و سایر مؤسسه‌ها) و نوع اظهارنظر حسابرسی در گزارش حسابرسی بر روی اقلام تعهدی اختیاری پرداختند و به این نتیجه رسیدند که تنها نوع مؤسسه حسابرسی با اقلام تعهدی اختیاری، ارتباط دارد. آنان همچنین نشان دادند بین نوع حسابرس مستقل و مدیریت سود، رابطه‌ای مستقیم وجود دارد. این پژوهشگران، نوع حسابرس را به سازمان حسابرسی و مؤسسه‌های حسابرسی بخش خصوصی تقسیم‌بندی کردند. نتایج پژوهش آنان، بیانگر آن بود که شرکت‌هایی مدیریت سود کمتری دارند که توسط سازمان حسابرسی، حسابرسی می‌شوند.

فرخی نژاد (۱۳۸۹) به بررسی رابطه بین اقلام تعهدی اختیاری و نوع گزارش حسابرسی پرداخت. او از اقلام تعهدی اختیاری به عنوان شاخص مدیریت سود استفاده کرد و به دنبال پاسخگویی به این پرسش بود که آیا با افزایش اقلام تعهدی اختیاری گزارش‌های حسابرسی صادر شده نیز به سمت مشروط شدن سوق پیدا می‌کند؟ نتایج نشان داد، بین اقلام تعهدی اختیاری و صدور گزارش مشروط توسط حسابرس ارتباط معنادار وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش فرضیات پژوهش

با توجه به مطالب بیان شده در بیان مسئله، مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیات این پژوهش به این شرح می‌باشد:

فرضیه اول: بین اقلام تعهدی اختیاری و تعدیل شدن گزارش حسابرسی رابطه معنادار وجود دارد.
فرضیه فرعی ۱-۱: بین اقلام تعهدی اختیاری و مشروط شدن گزارش حسابرسی ارتباط معنادار وجود دارد.
فرضیه فرعی ۱-۲: بین اقلام تعهدی اختیاری و عدم اظهارنظر گزارش حسابرسی ارتباط معنادار وجود دارد.
فرضیه فرعی ۱-۳: بین اقلام تعهدی اختیاری و مردود شدن گزارش حسابرسی ارتباط معنادار وجود دارد.

فرضیه دوم: بین اقلام تعهدی غیراختیاری و تعدیل شدن گزارش حسابرسی رابطه معنادار وجود دارد. فرضیه فرعی ۱-۲: بین اقلام تعهدی غیراختیاری و مشروط شدن گزارش حسابرسی ارتباط معنادار وجود دارد.

فرضیه فرعی ۲-۲: بین اقلام تعهدی غیراختیاری و عدم اظهارنظر گزارش حسابرسی ارتباط معنادار وجود دارد.

فرضیه فرعی ۳-۲: بین اقلام تعهدی غیراختیاری و مردود شدن گزارش حسابرسی ارتباط معنادار وجود دارد.

براساس دستورالعمل پذیرش در بورس اوراق بهادار تهران، مصوب سال ۱۳۸۶، گزارش حسابرس در مورد صورت‌های مالی دو دوره مالی منتهی به دوره پذیرش، نباید عدم اظهارنظر یا اظهارنظر مردود باشد. گزارش پیش‌بینی عملکرد سال مالی جاری و آتی حسابرسی شده شرکت برای پذیرش در بورس، باید به همراه اظهارنظر مقبول یا بدون بندهای شرط اساسی حسابرس در خصوص اطلاعات مزبور به سازمان بورس ارائه شود. همچنین اظهارنظر مردود یا عدم اظهارنظر حسابرس در مورد صورت‌های مالی ناشر، موجب لغو پذیرش در بورس خواهد شد. با توجه به موارد مذکور در طی دوره پژوهش، شرکت‌هایی که نماد آن‌ها در بورس اوراق بهادار تهران فعال و اظهارنظر حسابرسی آن‌ها مردود یا عدم اظهارنظر باشد بسیار کم و در حدی بود که در نرم افزارهای آماری امکان اجرا شدن وجود نداشت، لذا آزمودن فرضیه‌های ۱-۲، ۱-۳، ۲-۲ و ۲-۳ امکان‌پذیر نگردید.

در پژوهش حاضر، مشابه پژوهش‌های چی پوریدو و اسپاتیس (۲۰۱۴)، دی‌چاو، اسلون و سوئنی (۱۹۹۵) و ابراهیمی (۱۳۸۹) از مدل جونز تعدیل شده برای محاسبه اقلام تعهدی اختیاری و غیراختیاری استفاده شده است. در مدل جونز تعدیل شده ابتدا کل اقلام تعهدی به شرح زیر محاسبه می‌گردد:

$$AA_{it} = ((AAA_{it} - \Delta LL_{it} - \Delta Cssh_{it} - \Delta DDD_{it}) - I_{it}) \quad \text{رابطه (۱)}$$

AA_{it} : کل اقلام تعهدی شرکت i در سال t

$AAA_{i,t}$: تغییر در دارایی‌های جاری شرکت i بین سال t و $t-1$

$\Delta LL_{i,t}$: تغییر در بدهی‌های جاری شرکت i بین سال t و $t-1$

$\Delta Cash_{i,t}$: تغییر در وجه نقد شرکت i بین سال t و $t-1$

$\Delta DDD_{i,t}$: تغییر در بدهی‌های بلندمدت شرکت i بین سال t و $t-1$

$DPP_{i,t}$: هزینه استهلاک شرکت i در سال t

پس از محاسبه کل اقلام تعهدی، عوامل $\delta_1, \delta_2, \delta_3$ به منظور تعیین اقلام تعهدی غیراختیاری، از طریق فرمول زیر برآورد می‌شوند:

$$\frac{TA_{i,t}}{A_{i,t-1}} = \alpha_0 + \alpha_1 \left(\frac{\Delta R_{i,t}}{A_{i,t-1}} \right) + \alpha_2 \left(\frac{\Delta E_{i,t}}{A_{i,t-1}} \right) + \alpha_3 \left(\frac{\Delta EE_{i,t}}{A_{i,t-1}} \right) + \varepsilon_{i,t} \quad (\text{رابطه ۲})$$

که داریم:

$TA_{i,t}$: کل اقلام تعهدی شرکت i در سال t

$\Delta R_{i,t}$: تغییر در درآمد فروش شرکت i بین سال t و $t-1$

$\Delta RCC_{i,t}$: تغییر در حساب‌های دریافتنی شرکت i بین سال t و $t-1$

$PPE_{i,t}$: ناخالص اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات شرکت i در سال t

$A_{i,t01}$: کل ارزش دفتری دارایی‌های شرکت i در سال $t-1$

$\eta_{i,t}$: اثرات نامشخص عوامل تصادفی

$\delta_1, \delta_2, \delta_3$: عوامل برآورده شده شرکت i

پس از محاسبه عوامل $\delta_1, \delta_2, \delta_3$ طبق فرمول ذیل، اقلام تعهدی غیراختیاری به شرح زیر تعیین می‌شود:

$$AAA_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 \left(\frac{1}{A_{i,t-1}} \right) + \alpha_2 \left(\frac{\Delta R_{i,t}}{A_{i,t-1}} \right) + \alpha_3 \left(\frac{\Delta E_{i,t}}{A_{i,t-1}} \right) + \alpha_4 \left(\frac{\Delta EE_{i,t}}{A_{i,t-1}} \right) \quad (\text{رابطه ۳})$$

که در آن:

$NDA_{i,t}$: اقلام تعهدی غیراختیاری شرکت i در سال t

$\Delta R_{i,t}$: تغییر در درآمد فروش شرکت i بین سال t و $t-1$

Δ : تغییر در حساب‌های دریافتنی شرکت i بین سال t و $t-1$

$PPE_{i,t}$: ناخالص اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات شرکت i در سال t

$A_{i,t01}$: کل ارزش دفتری دارایی‌های شرکت i در سال $t-1$

و اقلام تعهدی اختیاری $DA_{i,t}$ پس از تعیین $NDA_{i,t}$ به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$NDA_{i,t} = \frac{AA_{i,t}}{A_{i,t-1}} - AAA_{i,t} \quad \text{رابطه (۴)}$$

رابطه بین اقلام تعهدی اختیاری با گزارش مشروط حسابرسی، از مدل رگرسیونی زیر، برگرفته از پژوهش چی پوریدو و اسپاتیس (۲۰۱۴) آزمون می‌شود.

$$AO_{it} = \beta_0 + \beta_1 DA_{it} + \beta_2 ROA_{it} + \beta_3 TURN_{it} + \beta_4 INVREC_{it} + \beta_5 TLE_{it} + \beta_6 AGE_{it} + \beta_7 LOSS_{it-1} + \varepsilon_{it} \quad \text{رابطه (۵)}$$

AO_{it} : نوع اظهار نظر حسابرسی (اگر مشروط باشد برابر با ۱ در غیر این صورت برابر با ۰)

DA_{it} : اقلام تعهدی اختیاری

ROA_{it} : نرخ بازده دارایی‌ها (سود خالص تقسیم بر مجموع دارایی‌ها)

$TURN_{it}$: مجموع فروش تقسیم بر مجموع دارایی‌ها

$INVREC_{it}$: موجودی کالا و حساب‌های دریافتی تقسیم بر مجموع دارایی‌ها

TLE_{it} : مجموع بدهی‌ها تقسیم بر مجموع حقوق صاحبان سهام

AGE_{it} : لگاریتم طبیعی سال‌هایی که شرکت در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده است.

$LOSS_{it-1}$: متغیر ساختگی برابر (۱) است اگر شرکت در سال قبل متحمل زیان شده باشد، در غیر

این صورت (۰)

همچنین، رابطه بین اقلام تعهدی غیراختیاری با گزارش مشروط حسابرسی از مدل رگرسیونی

زیر، برگرفته از پژوهش چی پوریدو و اسپاتیس (۲۰۱۴) آزمون می‌شود.

$$NDA_{it} = \beta_0 + \beta_1 ROA_{it} + \beta_2 TURN_{it} + \beta_3 INVREC_{it} + \beta_4 TLE_{it} + \beta_5 AGE_{it} + \beta_6 LOSS_{it-1} + \varepsilon_{it} \quad \text{رابطه (۶)}$$

NDA_{it} : اقلام تعهدی غیراختیاری

روش پژوهش

این پژوهش از نظر نوع هدف، جزء پژوهش‌های کاربردی است. روش پژوهش از نظر ماهیت و محتوایی، همبستگی می‌باشد. انجام پژوهش در چارچوب استدلالات قیاسی-استقرایی صورت گرفته است. بدین ترتیب که مبانی نظری و پیشینه پژوهش از راه مطالعات کتابخانه‌ای، مقالات و سایت‌ها در قالب قیاسی و گردآوری اطلاعات برای تأیید و رد فرضیه‌ها به صورت استقرایی انجام گرفته است.

دوره آزمون، جامعه و نمونه آماری

جامعه مطالعاتی پژوهش حاضر در برگیرنده شرکت‌های موجود در بورس اوراق بهادار تهران در طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ به تعداد ۵۰۵ سال - شرکت می‌باشد. با پیش فرض‌های زیر بعضی از این شرکت‌ها از جامعه خارج شده‌اند.

- ۱- سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفند ماه هر سال باشد،
- ۲- شرکت طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲، تغییر سال مالی نداده باشد،
- ۳- شرکت تا پایان سال مالی ۱۳۸۸ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشد،
- ۴- شرکت جزء شرکت‌های واسطه‌گری مالی نباشد.

در این پژوهش از نمونه‌گیری به روش حذفی با اعمال شرایط گفته شده در جامعه مورد مطالعه استفاده گردید که نمونه ای معادل ۱۰۱ شرکت انتخاب شده است.

آمار توصیفی

نگاره آمار توصیفی دارای شاخص‌هایی برای توصیف متغیرها است و مشخص می‌کند متغیرهای پژوهش دارای چه ویژگی‌هایی هستند. نگاره شماره (۱) نشان می‌دهد داده‌ها دارای توزیع نرمال و برای پژوهش مناسب می‌باشند.

نگاره شماره ۱: آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

علامت اختصاری	TURN	INVREC	TLE	AGE	LOSS
تعداد داده‌ها	۵۰۵	۵۰۵	۵۰۵	۵۰۵	۵۰۵
میانگین	۱/۲۲۵۷۵۱	۰/۶۹۴۳۸۴	۲/۰۱۲۱۶۳	۲/۸۱۵۰۹۴	۰/۱
میان	۱/۰۴۲۵۳۵	۰/۷۷۵۳۸	۱/۷۵۷	۲/۷۰۸۰۵	۰
مد	۰/۶۷۲۰	۰/۶۷۲۰	۲/۹۹۱۱	۲/۷۰۸۱	۰
انحراف معیار	۰/۷۷۳۷۷۴۲	۰/۲۳۰۱۹۰۷	۴/۷۸۷۹۴۵۷	۰/۴۲۹۳۸۱۷	۰/۲۹۶
واریانس	۰/۵۹۹	۰/۰۵۳	۲۲/۹۲۴	۰/۱۸۴	۰/۰۸۸
چولگی	۲/۵۴۳	-۱/۱۵۵	-۳/۱۸۱	۰/۷۹	۲/۷۳۱
کشیدگی	۱۲/۰۲	۰/۶۰۷	۵۴/۰۱۸	۰/۳۰۵	۵/۴۸
حداقل داده	۰/۰۰۱۷	۰/۰۰۲۴	-۵۳/۸۷۶۸	۱/۹۴۵۹	۰
حداکثر داده	۷/۱۰۶۴	۰/۹۸۹۷	۴۱/۵۸۲۶	۳/۹۸۹	۱
علامت اختصاری	NDA	DA	AO	ROA	
تعداد داده‌ها	۵۰۵	۵۰۵	۵۰۵	۵۰۵	
میانگین	۱۰۰۲۵۷۹۹/۷۴	۱۰۰۲۵۷۹۹/۶	۰/۴۳	۰/۰۹۵۲۶	
میان	۳۴۰۸۹۷۰/۴۷	۳۴۰۸۹۷۰/۲۵۴	۰	۰/۰۸۱۵۸۹	
مد	۵۲۶۵۷۲/۲۴۹۱	۷۰۳۰۵۷/۳۰۲۸	۰	-۰/۰۷۸۳	
انحراف معیار	۳۰۵۷۸۳۰/۱/۶۵	۳۰۵۷۸۳۰/۱/۶۶	۰/۴۹۶	۰/۱۱۸۱۰۳۳	
واریانس	۳۹/۴۱۶۸	۳۹/۴۱۶۸	۰/۲۴۶	۰/۰۱۴	
چولگی	۸/۰۷۴	۸/۰۷۴	۰/۲۸۵	۰/۵	
کشیدگی	۷۵/۶۳۳	۷۵/۶۳۳	-۱/۹۲۷	۲/۱۷۵	
حداقل داده	۳۲۷۸۷۱/۶۱۳۵	۳۲۷۸۷۱/۵۱۳۱	۰	-۰/۳۴	
حداکثر داده	۳۳۰۳۷۱۸۲۲/۲	۳۳۰۳۷۱۸۲۲/۲	۱	۰/۶۲۰۴	

یافته‌های پژوهش

محاسبات رگرسیونی اقلام تعهدی

برای این که بتوان اقلام تعهدی را مورد آزمون قرار داد، ابتدا باید برآورد ضرایب اقلام تعهدی محاسبه شود و سپس اقلام تعهدی شرکت وارد مدل رگرسیونی گردد تا بتوان مدل را مورد بررسی و آزمون آماری قرار داد. نتایج حاصل از برآورد ضرایب برای محاسبه اقلام تعهدی به صورت زیر می باشد:

نگاره شماره ۲: ضریب همبستگی، ضریب تعیین و آزمون دوربین - واتسون بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته برآورد مدل جونز

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار تخمین	آماره دوربین - واتسون
۰/۷۱۱	۰/۵۰۶	۰/۵۰۳	۱/۷۴۰۵	۱/۹۲۶

آماره آزمون دوربین - واتسون برابر ۱/۹۲۶ و در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد. فرض عدم خود همبستگی بین خطاها رد نمی شود، بنابراین می توان از رگرسیون مدل اقلام تعهدی استفاده کرد. نگاره شماره (۳)، شامل تحلیل واریانس رگرسیون به منظور بررسی قطعیت وجود رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته در مدل اقلام تعهدی می باشد.

نگاره شماره ۳: تحلیل واریانس رگرسیون به منظور بررسی قطعیت وجود رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته در مدل جونز

سطح معنی داری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	مدل
۰/۰۰۰	۱۸۰/۶۷۹	۱۷۱,۳۰۰	۳	۵۱۳,۹۰۰	رگرسیون
		۹۴۸/۱	۵۳۶	۵۰۲,۵۰۰	باقیمانده
			۵۳۹	۱,۰۱۶,۰۰۰	کل

نتایج حاصل از مدل اقلام تعهدی نشان دهنده معنی دار بودن مدل اقلام تعهدی می باشد و آماره توزیع فیش و سطح معنی داری به دست آمده نیز این مطلب را تأیید می نماید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نگاره شماره ۴: ضرایب معادله رگرسیون متغیرهای مستقل و متغیر وابسته مدل جونز

علامت اختصاری	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	آماره t	سطح معنی داری	Collinearity Statistic	
	B	خطای معیار B ضریب ستون	بتا			تورنس	عامل تورم واریانس
Constant	۳۲۷,۸۷۲	۵۰,۹۲۲		۶/۴۳۹	۰/۰۰۰		
Ait.1	-۲۱۵,۹۰۰	۸,۴۸۶	-۰/۰۷۸	-۲/۵۴۵	۰/۰۱۱	۰/۹۹۵	۱/۰۰۵
REV.REC	-۱۸۰,۴۵۵	۱۵۷,۱۷۹	-۰/۰۳۵	-۱/۱۴۸	۰/۲۵۱	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰
PPE	۲۲/۴۶۰	۰/۹۸۱	۰/۷۰۱	۲۲/۸۹۵	۰/۰۰۰	۰/۹۹۵	۱/۰۰۵

با توجه به مقادیر معنی داری آماری^۱ در نگاره شماره (۴)، آماره t برای متغیرهای مستقل، در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است. همچنین در ستون عامل تورم واریانس^۲ تمام مقادیر کمتر از ۵ می باشد که نشان از عدم هم خطی میان متغیرهای مستقل است. معادله رگرسیون به صورت زیر می باشد:

$$\frac{\Delta A_{i,t}}{A_{i,t-1}} = 22728722 - 0050900 \left(\frac{0}{A_{i,t-1}} \right) - 000460 \left(\frac{000_{i,t}}{A_{i,t-1}} \right) + \varepsilon_{i,t} \quad (\text{رابطه ۷})$$

با توجه به ضرایب به دست آمده در معادله رگرسیونی بالا می توان اقلام تعهدی شرکت را محاسبه کرده و از عدد به دست آمده برای آزمون فرضیه های پژوهش استفاده کرد.

آزمون فرضیه اول

بین اقلام تعهدی اختیاری با گزارش مشروط حسابرسی، رابطه معنی داری وجود دارد.

^۱ P-Value

^۲ VIF

آماره کای دو مدل نشان می‌دهد اقلام تعهدی اختیاری بر گزارش مشروط حسابرسی تأثیر دارد. کای دو مدل در گام هفتم برابر $10/632$ بوده که سطح معنی‌داری آن کمتر از ۵ درصد می‌باشد، بنابراین اقلام تعهدی اختیاری بر گزارش مشروط حسابرسی تأثیر داشته و نشان‌دهنده برازش مناسبی است.

نگاره شماره ۵: برازش مدل

کای دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	گام ۷ توقف مدل
-۱/۵۲۳	۱	۰/۲۱۷	
$10/632$	۱	۰/۰۰۱	
$10/632$	۱	۰/۰۰۱	

نگاره شماره (۶) شامل ستونی است که در آن نگلکرک درج شده است و معادل R^2 در رگرسیون خطی می‌باشد که برابر با ۰/۰۲۸ است و نشان می‌دهد ۲/۸ درصد از تغییرات گزارش مشروط حسابرسی توسط اقلام تعهدی اختیاری در رگرسیون تبیین می‌شود.

نگاره شماره ۶: خلاصه مدل متغیرهای اقلام تعهدی اختیاری و گزارش مشروط حسابرسی

-2 Log likelihood (درست‌نمایی)	Cox & Snell R2 (کاکس و اسنل)	Nagelkerke R2 (نگلکرک)
۶۷۹/۴۳۲	۰/۰۲۱	۰/۰۲۸

نگاره شماره (۷)، خروجی دو بعدی شامل مقادیر مشاهده شده و مقادیر پیش‌بینی شده را نشان می‌دهد. براساس این خروجی، مشخص می‌شود که چه میزان پیش‌بینی مدل درست است. در گام هفتم این خروجی برای ۵۰۵ شرکت-سال مورد نظر، فقط ۲۱۷ مورد خطای طبقه‌بندی وجود دارد. براساس خروجی مزبور حساسیت این مدل در تعیین شرکت‌های دارای گزارش مشروط حسابرسی صد درصد و در تعیین شرکت‌های فاقد گزارش مشروط حسابرسی صفر درصد بوده و به‌طور کلی، ۵۷ درصد شرکت‌ها را به‌درستی طبقه‌بندی کرده است. برای طبقه‌بندی مقدار متغیر گزارش مشروط حسابرسی با ۱/۵ مقایسه و براساس آن طبقه‌بندی صورت می‌گیرد.

¹ Cut Value

نگاره شماره ۷: طبقه‌بندی مدل

مشاهده شده	پیش بینی شده	
	AO	
	۱	۰
AO	۰	۲۸۸
۱	۰	۲۱۷
درصد کل	۵۷/۰	۱۰۰/۰

نگاره شماره (۸)، متغیرهای وارد شده در مدل و نتایج آزمون والد را نشان می‌دهد. با توجه به آماره والد و سطح معنی‌داری مربوط به آن، متغیر ارقام تعهدی اختیاری بر گزارش مشروط حسابرسی در سطح خطای ۵ درصد معنی‌دار است. براساس این خروجی مدل لاجیت را می‌توان به صورت زیر ارائه کرد:

$$AO_{it} = 0.145 \ DA_{it} \quad \text{رابطه ۸}$$

ضریب مثبت گزارش مشروط حسابرسی بیانگر رابطه مثبت گزارش مشروط حسابرسی با ارقام تعهدی اختیاری است. بدین مفهوم که شرکت‌های دارای ارقام تعهدی اختیاری، گزارش مشروط حسابرسی بالاتری خواهند داشت.

تعبیر مدل لاجیت به این صورت است که بتا میزان تغییر در لگاریتم نسبت برتری را به ازای یک واحد تغییر در متغیر ارقام تعهدی اختیاری اندازه‌گیری می‌کند. ضریب عرض از مبدأ β_0 مشخص کننده مقدار لگاریتم نسبت برتری در سطح $x=0$ می‌باشد. بر طبق معادله رگرسیون به ازای یک واحد تغییر در ارقام تعهدی اختیاری، با فرض ثابت بودن سایر متغیرها لگاریتم گزارش مشروط حسابرسی به میزان ۱۴/۵ در همان جهت تغییر می‌کند. نسبت برتری برای هر متغیر در ستون $\text{Exp}(B)$ درج شده است که معادل e^{β_i} است.

نگاره شماره ۸: متغیرهای معادله

Exp (B)	Sig.	df	Wald	S.E.	B	گام ۷ DA Constant
۱/۰۰۰	۰/۰۱۶	۱	۵/۸۳۶	۰/۰۸۴	۰/۱۴۵	
۰/۸۶۶	۰/۱۶۳	۱	۱/۹۵۱	۰/۱۰۳	-۰/۱۴۴	

آزمون فرضیه دوم

بین اقلام تعهدی غیراختیاری با گزارش مشروط حسابرسی، رابطه معنی داری وجود دارد. آماره کای دو مدل نشان می دهد که اقلام تعهدی غیراختیاری بر گزارش مشروط حسابرسی تأثیر دارد. کای دو مدل در گام هفتم برابر $10/632$ بوده که سطح معنی داری آن کمتر از ۵ درصد می باشد، بنابراین اقلام تعهدی غیراختیاری بر گزارش مشروط حسابرسی تأثیر داشته و نشان دهنده برازش مناسبی است.

نگاره شماره ۹: برازش مدل

کای دو	درجه آزادی	سطح معنی داری
-۱/۵۲۳	۱	۰/۲۱۷
۱۰/۶۳۲	۱	۰/۰۰۱
۱۰/۶۳۲	۱	۰/۰۰۱

در نگاره شماره (۱۰) نگلکرک برابر با $0/028$ است. یعنی $2/8$ درصد از تغییرات گزارش مشروط حسابرسی توسط اقلام تعهدی غیراختیاری در رگرسیون تبیین می شود.

نگاره شماره ۱۰: خلاصه مدل متغیرهای اقلام تعهدی غیراختیاری و گزارش مشروط حسابرسی

-2 Log likelihood (درست نمایی)	Cox & Snell R2 (کاکس و اسنل)	Nagelkerke R2 (نگلکرک)
۶۷۹/۴۳۲	۰/۰۲۱	۰/۰۲۸

نگاره شماره (۱۱)، خروجی دو بعدی شامل مقادیر مشاهده شده و مقادیر پیش بینی شده را نشان می دهد و براساس این خروجی، مشخص می شود که چه میزان پیش بینی مدل درست است. در گام هفتم این خروجی برای ۵۰۵ شرکت سال مورد نظر فقط ۲۱۷ مورد خطای طبقه بندی وجود دارد. براساس خروجی مزبور حساسیت این مدل در تعیین شرکت های دارای گزارش مشروط حسابرسی ۱۰۰ درصد و در تعیین شرکت های فاقد گزارش مشروط حسابرسی صفر درصد بوده و به طور کلی ۵۷ درصد شرکت ها را به درستی طبقه بندی کرده است. برای طبقه بندی مقدار متغیر گزارش مشروط حسابرسی با $10/5$ مقایسه و براساس آن طبقه بندی صورت می گیرد.

¹ Cut Value

نگاره شماره ۱۱: طبقه‌بندی مدل

پیش بینی شده			مشاهده شده
درصد صحیح	AO		
	۱	۰	
۱۰۰/۰	۰	۲۸۸	AO ۰
۰	۰	۲۱۷	۱
۵۷/۰			درصد کل

نگاره شماره (۱۲) متغیرهای وارد شده در مدل و نتایج آزمون والد را نشان می‌دهد. با توجه به آماره والد و سطح معنی‌داری مربوط به آن متغیر ارقام تعهدی غیراختیاری بر گزارش مشروط حسابرسی در سطح خطای ۵ درصد معنی‌دار است. براساس این خروجی مدل لاجیت را می‌توان به صورت زیر ارائه کرد:

$$AO_{it} = 0.146 NDA_{it} \quad \text{رابطه ۹}$$

ضریب منفی گزارش مشروط حسابرسی بیانگر رابطه منفی گزارش مشروط حسابرسی با ارقام تعهدی غیراختیاری است. بدین مفهوم که شرکت‌های دارای ارقام تعهدی غیراختیاری، گزارش مشروط حسابرسی بالاتری خواهند داشت.

تعبیر مدل لاجیت به این صورت است که بتا میزان تغییر در لگاریتم نسبت برتری را به ازای یک واحد تغییر در متغیر ارقام تعهدی غیراختیاری اندازه‌گیری می‌کند. ضریب عرض از مبدأ β_0 مشخص کننده مقدار لگاریتم نسبت برتری در سطح $x=0$ می‌باشد. بر طبق معادله رگرسیون به ازای یک واحد تغییر در ارقام تعهدی غیراختیاری، با فرض ثابت بودن سایر متغیرها، لگاریتم گزارش مشروط حسابرسی به میزان $14/6$ در همان جهت تغییر می‌کند. نسبت برتری برای هر متغیر در ستون $\text{Exp}(B)$ درج شده است که معادل e^{β_i} است.

نگاره شماره ۱۲: متغیرهای معادله

Exp (B)	Sig.	df	Wald	S.E.	B	
۱/۰۰۰	۰/۰۱۶	۱	۵/۸۳۶	۰/۰۹۱	-۰/۱۴۶	گام ۷ NDA Constant
۰/۸۶۶	۰/۱۶۳	۱	۱/۹۵۱	۰/۱۰۳	-۰/۱۴۴	

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

آزمون فرضیه اول

بین اقلام تعهدی اختیاری با گزارش مشروط حسابرسی، رابطه معنی‌داری وجود دارد. با توجه به نتایج به‌دست آمده، بین اقلام تعهدی اختیاری با گزارش مشروط حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، رابطه‌ای به‌صورت مستقیم وجود دارد. یعنی با افزایش اقلام تعهدی اختیاری شرکت، گزارش مشروط حسابرسی افزایش می‌یابد و بالعکس. نتایج حاصل شده از این فرضیه پژوهش، با نتایج حاصل از پژوهش‌های آرنندو، لیزاراگا و سانچز (۲۰۰۸)، فرانسیس و کریشنان (۱۹۹۹)، بارتو، گال و تسوی (۲۰۰۱)، فرخی‌نژاد (۱۳۸۹) و ابراهیمی (۱۳۸۹) همسو است و با نتایج پژوهش‌های برداشو، ریچاردسون و اسلون (۲۰۰۱)، باتلر، لئون و ویلنبرگ (۲۰۰۴)، هربان و راگوناتان (۲۰۰۸) و چی پوریدو و اسپاتیس (۲۰۱۴) همسو نمی‌باشد.

آزمون فرضیه دوم

بین اقلام تعهدی غیراختیاری با گزارش مشروط حسابرسی، رابطه معنی‌داری وجود دارد. با توجه به نتایج به‌دست آمده، بین اقلام تعهدی غیراختیاری با گزارش مشروط حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، رابطه‌ای به‌صورت معکوس وجود دارد یعنی با افزایش اقلام تعهدی غیراختیاری شرکت، گزارش مشروط حسابرسی کاهش می‌یابد و بالعکس. پژوهشی در خارج از ایران، یا در داخل ایران، مبنی بر ارتباط بین اقلام تعهدی غیراختیاری و گزارش تعدیل شده حسابرسی، توسط محققان مشاهده نشده است.

پیشنهادها

پیشنهادهایی مبنی بر نتایج حاصل از فرضیه‌های پژوهش

توصیه می‌شود که استفاده‌کنندگان گزارش‌های مالی، به‌ویژه سرمایه‌گذاران، در هنگام مراجعه به صورت‌های مالی و گزارش‌های حسابرسی، به روابط بین اقلام تعهدی اختیاری و گزارش حسابرسی توجه ویژه‌ای داشته باشند؛ زیرا با توجه به نتایج حاصل شده از این پژوهش، با افزایش اقلام تعهدی اختیاری (مدیریت سود) در شرکت‌ها، بر میزان گزارش‌های مشروط حسابرسی نیز افزوده می‌شود. طبق نتایج پژوهش، به مؤسسات حسابرسی پیشنهاد می‌شود موضوع اقلام تعهدی اختیاری و غیراختیاری و انگیزه‌های مدیران برای مدیریت سود را با استفاده از دستکاری در اقلام تعهدی اختیاری مورد

توجه دهند زیرا استفاده گسترده از اقلام تعهدی اختیاری، زمینه‌ساز افشای اطلاعات ناکافی یا حتی گمراه‌کننده در گزارشگری مالی است؛ بنابراین به سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی توصیه می‌شود که در تدوین برنامه‌های حسابرسی و اجرای روش‌های حسابرسی، به گونه‌ای مناسب احتمال دستکاری شدن اقلام تعهدی اختیاری و تأثیراتی را مدنظر قرار دهند که می‌تواند بر گزارش‌های حسابرسی داشته باشد و حساب‌رسان موارد کشف شده از مدیریت سود را افشاء کرده و با توجه به سطح اهمیت، در اظهارنظر حسابرسی، در بند تأکید بر مطلب خاص یا سایر بندهای توضیحی بیان کنند.

پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی

با انجام هر پژوهش، راه به سوی پژوهش‌های آتی باز می‌شود و لزوم انجام پژوهش‌های بیشتر احساس می‌گردد. موضوعات زیر برای انجام پژوهش توسط سایر پژوهشگران پیشنهاد می‌شود:

- ≠ بررسی تأثیر مالکیت سهام مدیریت غیراجرایی بر کیفیت اقلام تعهدی اختیاری و غیراختیاری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران
- ≠ بررسی تأثیر مالکیت نهادی و شرکتی بر اقلام تعهدی اختیاری و غیراختیاری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران
- ≠ بررسی تأثیر اظهار نظر حسابرسی بر محتوای اطلاعاتی سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران
- ≠ بررسی تأثیر تعداد اعضای هیئت مدیره بر کیفیت اقلام تعهدی اختیاری و غیراختیاری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران
- ≠ بررسی اثر بخشی مدیران غیرموظف بر کیفیت اقلام تعهدی اختیاری و غیراختیاری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

محدودیت‌های پژوهش

به دلیل عدم وجود گزارش‌های حسابرسی با اظهارنظر مردود و عدم اظهارنظر، در مورد صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، طی دوره پژوهش (۱۳۸۸-۱۳۹۲)، امکان بررسی رابطه بین مدیریت سود و اظهارنظر حسابرسی در مورد این گونه گزارش‌ها، میسر نگردیده است.

منابع و مأخذ

- 1- Amini, p., Mohammadi, K. & Abbasi, sh. (2011). The Investigation of Effective Factors on Audit Opinion, **Quarterly Management Accounting**, 4 (11), 25-39. (In Persian)
- 2- Arab Mazar Yazdi, M., Mashayekhi, B. & Rafiei, A. (2006). Information Content of Cash Flows and Accruals in Iranian Capital Markets, **Journal of the Accounting and Auditing Review**, 13 (43), 99-118. (In Persian)
- 3- Arnedo, L., Lizarraga, F., & Sanchez, S. (2008). Discretionary Accruals and Auditor Behavior in Code-law Contexts: An Application to Failing Spanish Firms. **European Accounting Review**, 17 (4), 641-666.
- 4- Auditing Standard No. 700, (2010). Reporting on the Financial Statements. **The Committee Developing Standards**, Auditing Organization. (In Persian)
- 5- Auditing Standard No. 705, (2010). Modification to the Opinion in the Independenii Auditor' Report **The Committee Developing Standards**, Auditing Organization. (In Persian)
- 6- Banimahd, B., Hassas Yeganeh, Y. & Yazdanian, N. (2014). Earnings Management and Audit Opinion. **Quarterly Management Accounting**, 7 (21), 17-32. (In Persian)
- 7- Bartov, E., F. A. Gul, & J. S. L. Tsui. (2001). Discretionary Accruals Models and Audit Qualifications. **Accounting and Economic**, 30 (3), 421-452.
- 8- Beidleman, C. R. (1973). Income Smoothing: The Role of Management. **The Accounting Review**, 48 (October), 653-667.
- 9- Belkaoui, A. R. (2004). Is Earnings Management Affected by Human Development and Economic Freedom?. **Review of Accounting and Finance**, 3(1), 115-127.
- 10- Bradshaw, M. T., Richardson, S. A., & Sloan, R. G. (2001). Do Analysts and Auditors Use Information in Accruals?, **Journal of Accounting Research**, 39 (1), 45-74.

- 11- Butler, M., Leone, A. J., & Willenborg, M. (2004). An Empirical Analysis of Auditor Reporting and Its Association with Abnormal Accruals. ***Journal of Accounting and Economics***, 37 (2), 139-165.
- 12- Davidson, S. Stickney, C. & Weil, R. L. (1987). Accounting: The Language of Business, T. Horton, Sun Lakes, Ariz.
- 13- Dechow, P. M. (1994). Accounting Earnings and Cash Flows as Measures of Firm Performance: The Role of Accounting Accruals. ***Journal of Accounting and Economics***, 18 (1), 3-42.
- 14- Dechow, P. M., Sloan, R. G., and Sweeney, A. P. (1995), Detecting Earnings Management. ***Accounting Review***, 70 (2), 193-225.
- 15- Degeorge, F., J. Patel and R. Zeckhouser. (1999). Earning Management to Exceed Thresholds. ***Journal of Business***, 72 (1).
- 16- Dharan, Bala G. (2003). Accruals Management with Financing and Investing Transactions. www.ruf.rice.edu/.../dharan-accruals_Management_with_Financing_and_Investing_Transactions-12-03.pdf [6 October 2009]
- 17- Ebrahimi, E. (2010). ***M.A. Thesis***. Faculty of Humanities. Shahid Beheshti University. (In Persian)
- 18- abra ii mi Kordlar A & Seyedi A (0008) Independen Auditor' Roles in Decreasing Discretionary Accruals. ***Journal of the Accounting and Auditing Review***, 15 (54), 3-16. (In Persian)
- 19- Etemadi, H. & Farajzadeh Dehkordi, H. (2012). The Effects of Earnings Management and Capital Structure on Earnings Conservatism. ***Accounting and Auditing Research***, 13, 1-19. (In Persian)
- 20- Farokhi Nejad, F. (2010). The Relationship between Discretionary Accruals and Audit Reporting. ***M.A. Thesis***. Allameh Tabataba'i University. (In Persian)
- 21- Francis, J. R. & Krishnan, J. (1999). Accounting Accruals and Auditor Reporting Conservatism. ***Contemporary Accounting Research***, 16 (1), 135-165.

- 22- Francis J. & S. Micheal. (2005). A Re-Examination of the Persistence of Accruals and Cash Flow. ***Journal of Accounting and Economics***, 43, 413-451.
- 23- Hashemi, A. & Behzadfar, F. (2011). The Investigation of the Relationship Between Information Content of Discretionary Accruals and Financial Ratios on Share Price in Tehran Stock Exchange Companies. ***Financial Accounting Research***, 3 (1), 55-75. (In Persian)
- 24- Healy, P. (1985). The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions. ***Journal of Accounting and Economics***, 7, 85-107.
- 25- Healy, P. & J. Wahlen. (1999). A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting. ***Accounting Horizons***, 13 (4), 365-83.
- 26- Herbohn, K. & Ragunathan, V. (2008). Auditor Reporting and Earnings Management: Some Additional Evidence. ***Accounting and Finance***, 48, 575-601.
- 27- Hochberg, Yael. V. (2003). Venture Capital and Corporate Governance in the Newly Public Firm. Electronic copy available at: <http://ssrn.com/id474542.pdf>
- 28- Jones, J. (1991). Earnings Management during Import Relief Investigations. ***Journal of Accounting Research***, 29 (2), 193-228.
- 29- Jones, S. & Sharma, R. (2001). The Impact of Free Cash Flow, Financial Leverage and Accounting Regulation on Earnings Management in Australia's. ***Old and New Economics, Managerial Finance***, 27 (12), 19-38.
- 30- Katsuhiko J. & Tomomi F. (2010). Auditor Conservatism, Abnormal Accruals, and Going Concern Opinions. Kobe University, ***Research Institute for Economics and Business Administration***.
- 31- Mahdavi, Gh. & Zarehosseini, A. (2011). The Investigation of the Relationship between Earnings Forecast Error and Discretionary Accruals in Tehran Stock Exchange Companies. ***Quarterly Journal of Securities Exchange***, 16, 57-78. (In Persian)

- 32- Mashayekhi, B. & Mehrani, S. & Mehrani, K. & Karami, Gh. (2005). The Roll of Discretionary Accruals on Earnings Management in Tehran Stock Exchange Companies. *Journal of the Accounting and Auditing Review*, 12 (4), 61-74. (In Persian)
- 33- Mostafazadeh, M. (2008). The Impact of Earnings Management on the Value Relevance of Earnings and Book Value in Tehran Stock Exchange Companies. *M.A. Thesis*. Islamic Azad University Neyshabur Branch. (In Persian)
- 34- Nikkhah Azad, A. (2009). *A Statement of Basic Auditing Concepts*. (In Persian)
- 35- Pourzamani, Z. & Jahanshad, A. & Zaeri, A. (2010). The Impact of Earnings Management on Value Relevance of the Elements of Financial Statements. *Quarterly the Financial Accounting and Auditing Researches*, 2 (6), 39-63. (In Persian)
- 36- Ronen, J. & Sadan, S. (1981). Smoothing Income Numbers, Objectives, Means, and Implications. Reading, MA: Addison Wesley.
- 37- Safari, M. (2007). The Investigation of the Effect of Earnings Management on Value Relevance of Accounting Information in Tehran Stock Exchange Companies. *M.A. Thesis*. University of Tehran. (In Persian)
- 38- Sajadi, H. & Farazmand, H. & Dastgir, M. & Dehghanfar, D. (2007). The Effects of Variables on Qualified Audit Report. *Empirical Studies in Financial Accounting Quarterly*, 5 (18), 123-146. (In Persian)
- 39- Scott, W. R. (1997). Financial Accounting Theory, Scarborough: *Prenting Hall*.
- 40- Tsipouridou, M. & Spathis, C. (2014). Audit Opinion and Earnings Management: Evidence from Greece. *Accounting Forum*, 38 (1), 38-54.
- 41- Yoon, S & Miller, A. (2002). Cash from Operation and Earning Management in Korea. *The International Journal of Accounting*, 37 (4), 341-355